

POSVOJENJE OD OSOBA HOMOSEKSUALNE ORIJENTACIJE S OSVRTOM NA REPUBLIKU HRVATSKU

Matko GUŠTIN
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku,
Pravni fakultet, Osijek, Hrvatska

UDK: 347.633-051-055.34(497.5)"202"
Pregledni članak

Primljeno: 10. veljače 2025.

Posvojenje od osoba homoseksualne orijentacije aktualna je, ali istodobno i kontroverzna, tema. Europski sud za ljudska prava kroz svoju je praksu potvrdio slobodu država da samostalno uređuju ovo pitanje, uz uvjet zabrane diskriminatornoga postupanja. U Republici Hrvatskoj životni (istospolni) partneri nemaju mogućnost zajedničkoga posvojenja djeteta, pri čemu je dodatna konfuzija nastala odlukom Visokoga upravnog suda Republike Hrvatske iz 2022. godine. Stoga je cilj ovoga rada predstaviti problematiku posvojenja od osoba homoseksualne orijentacije s osvrtom na (ne)mogućnost posvojenja od životnih partnera u Republici Hrvatskoj te prikazati pravne implikacije odluke Visokoga upravnog suda Republike Hrvatske iz 2022. godine. Uz navedenu odluku, uzimajući u obzir kompleksnost ove teme, analiziraju se međunarodni ugovori vezani uz posvojenje, nacionalno hrvatsko obiteljsko i antidiskriminacijsko zakonodavstvo te recentne odluke Europskoga suda za ljudska prava. Budući da je iste godine i Ustavni sud Republike Slovenije donio odluku vezanu uz mogućnost posvojenja u istospolnih partnera, analizira se njezin značaj kao primjer pravne regulacije ove problematike.

Ključne riječi: posvojenje, Obiteljski zakon, najbolji interes djeteta, osobe homoseksualne orijentacije, Visoki upravni sud Republike Hrvatske

Matko Guštin, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet Osijek, Katedra obiteljskog prava, Stjepana Radića 13, 31000 Osijek, Hrvatska.
E-mail: mgustin@pravos.hr

Konvencijom UN-a o pravima djeteta (Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, 15/1990, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, 12/1993, 20/1997, 4/1998, 13/1998; u nastavku: KPD) posvojenje se određuje kao jedan od oblika alternativne skrbi za djecu kojoj je trajno uskraćena obiteljska sredina (čl. 20. st. 1.), nepostojanjem odgovarajuće roditeljske skrbi ili, slijedom Smjernica UN-a za alternativnu skrb o djeci (Rezolucija Opće skupštine UN-a, A/RES/64/142 od 24. veljače 2010.), kada nije moguća reintegracija biološke obitelji ili povratak djeteta u nju nije u skladu s njegovim najboljim interesima (t. 161.). U pravnom smislu, posvojenje predstavlja način stvaranja pravne veze između djeteta i osobe koja mu nije biološki roditelj s učincima istovrsnim odnosu roditelj – dijete (O'Halloran, 2021; Krutzinna, 2021). Pri tome ne postoji pravo odraslih osoba na posvojenje, nego samo pravo djeteta na život u obitelji (Bracken, 2023; Jakovac-Lozić, 2021; Fenton-Glynn, 2014).

Govoreći o posvojenju, sve češće se aktualizira pitanje mogućnosti posvojenja od osoba homoseksualne orijentacije, odnosno istospolnih partnera. O ovom pitanju na razini Europe još uvijek ne postoji konsenzus, pa dio država omogućuje ovaj oblik posvojenja potpuno ili djelomično, dok dio njih i dalje ne omogućuje zajedničko posvojenje osobama homoseksualne orijentacije (Rešetar, 2022; Kraljić, 2018; Messina i D'Amore, 2018; Same-sex adoption, n.d.). Najčešći razlozi uskrate mogućnosti posvojenja od osoba homoseksualne orijentacije povezani su sa zaštitom tradicionalne obitelji te interesa djeteta (Tryfonidou, 2019). Istraživanja su pokazala kako je najveći "strah" u vezi s posvojenjem od osoba homoseksualne orijentacije usmjeren društvenom odbacivanju posvojene djece, a ne roditeljskim vještinama ili životnom stilu posvojitelja (Molina i Alarcón, 2015).

Europski sud za ljudska prava (u nastavku: ESLJP) svojom je praksom uvelike pridonio shvaćanju (ne)mogućnosti posvojenja od osoba homoseksualne orijentacije. Prije svega, utvrđeno je kako Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (*Narodne novine – Međunarodni ugovori*, 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010, 13/2017; u nastavku: EKLJP) predstavlja "živući" dokument, dok sam ESLJP svojim supranacionalnim karakterom i stručnošću provodi i jači utjecaj na države članice Vijeća Europe (osobito one koje nisu članice Europske unije) u kontekstu proširenja prava osoba homoseksualne orijentacije (Helfer Laurence i Ryan, 2021).

U Republici Hrvatskoj posvojenje je regulirano Obiteljskim zakonom (*Narodne novine*, 103/2015, 98/2019, 47/2020, 49/2023, 156/2023; u nastavku: ObZ), dok je pravni položaj formalnih ili neformalnih životnih partnera uređen Zakonom o život-

nom partnerstvu osoba istoga spola (*Narodne novine*, 92/2014, 98/2019; u nastavku: ZZPOIS). U odnosu na (ne)mogućnost posvojenja od osoba homoseksualne orijentacije, odnosno formalnih i neformalnih životnih partnera, raspravu i nejasnoće u pravnom smislu otvorila je odluka Visokog upravnog suda Republike Hrvatske (u nastavku: VUS) iz 2022. godine (Usž-2402/21-4 od 20. travnja 2022.). Do danas ova odluka nije rezultirala zakonodavnim promjenama, uzrokujući tako konfuziju o "pravu" životnih partnera na posvojenje unatoč antidiskriminacijskom zakonodavstvu.

Cilj je ovoga rada predstaviti problematiku posvojenja od osoba homoseksualne orijentacije s osvrtom na (ne)mogućnost posvojenja od životnih partnera u Republici Hrvatskoj te prikazati pravne implikacije odluke VUS-a. Radi potpunijeg razumijevanja ove tematike, kao i same odluke, nužan je sveobuhvatan pristup, koji obuhvaća analizu sadržaja međunarodnih ugovora, nacionalnoga zakonodavstva te prakse ESLJP-a.

Ovaj rad sastoji se od tri poglavlja. U prvom se analizira posvojenje u međunarodnom i hrvatskom pravu, s posebnim osvrtom na status potencijalnih posvojitelja te institut partnerske skrbi. U drugom poglavlju analizira se praksa ESLJP-a vezana uz posvojenje osoba homoseksualne orijentacije. U trećem poglavlju analizira se odluka VUS-a iz 2022. godine o (ne)mogućnosti posvojenja životnih partnera, referirajući se pri tome i na odredbe antidiskriminacijskoga zakonodavstva. Uz navedeno, analizira se i komparativni primjer regulacije ove tematike u slovenskom pravnom sustavu.

POSVOJENJE U MEĐUNARODNOM I HRVATSKOM PRAVU

Posvojenje je, kao jedan od oblika alternativne skrbi za djecu, regulirano mnogim međunarodnim dokumentima (O'Halloran, 2021; Jakovac-Lozić, 2021; Kraljić, 2018). Na taj način postavljaju se svojevrsne smjernice za njegovu regulaciju na nacionalnoj razini, vodeći se najboljim interesom djeteta kao temeljnim načelom.

Međunarodnopravni prikaz regulacije posvojenja valja započeti analizom odredbi KPD-a kao temeljnoga međunarodnog dokumenta za zaštitu prava djece. Značenje KPD-a u regulaciji posvojenja očituje se kroz tzv. pristup utemeljen na ljudskim pravima (engl. *human rights-based approach*), prema kojemu posvojenje, u skladu s najboljim interesom djeteta, treba dosljedno slijediti sva ostala prava djeteta regulirana KPD-om (Tobin, 2023). Središnja odredba KPD-a kojim se uređuje posvojenje jest čl. 21., a prema kojem najbolji interes djeteta mora biti jedino i najvažnije razmatranje (engl. *paramount consideration*) u kontekstu posvojenja, koje pak zavisi od slučaja do slučaja (von Bary, 2023; Rešetar, 2022; Jakovac-Lozić, 2021;

Breen i sur., 2020; Davey, 2020; Cardona Llorens, 2016; Vité i Boéchat, 2008). Zajednička karakteristika svih posvojenja jest da se zasnivaju odlukom nadležnoga državnog tijela, dok su opće pretpostavke dopustivosti posvojenja određenost kriterija zasnivanja posvojenja nacionalnim pravom te dani pristanci na posvojenje (Erdem Türkelli i Vandenhole, 2022; Vandenhole i sur., 2019). U kontekstu prava djeteta na život u obitelji, važno je istaknuti kako KPD ni jednom odredbom ne precizira status posvojitelja, ostavljajući tako državama prostor za uređivanje toga pitanja, a što se onda odnosi i na pitanje posvojenja od osoba homoseksualne orijentacije, odnosno istospolnih partnera.

Na međunarodnoj razini, posvojenje je regulirano i Konvencijom o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem iz 1993. (*Narodne novine – Međunarodni ugovori*, 5/2013), tzv. Haškom konvencijom o posvojenju. Kako proizlazi i iz njezina naziva, njome se uređuje postupak međudržavnoga posvojenja, a cilj joj je uspostaviti mjere provedbe međudržavnoga posvojenja u skladu s najboljim interesom djeteta, spriječiti nezakonite radnje nad djecom u vezi s posvojenjem uspostavom suradnje među državama članicama te osigurati zakonita priznanja posvojenja u državama ugovornicama (čl. 1.; Martínez-Mora, 2023). Ovom Konvencijom ne navode se pretpostavke za zasnivanje posvojenja, jer se radi o dokumentu međunarodnoga privatnog prava koji upućuje na primjenu mjerodavnoga prava prema kojem se određuju i pretpostavke za zasnivanje posvojenja. Stoga, mogućnost posvojenja od osoba homoseksualne orijentacije (uključujući i istospolne partnere) i prema ovoj Konvenciji ovisi o regulaciji posvojenja prema nacionalnom obiteljskom zakonodavstvu.

Nadalje, posvojenje je regulirano i revidiranom Europskom konvencijom o posvojenju djece iz 2008. godine (CETS 202, Strasbourg, 27. studenoga 2008.) (u nastavku: EKOPD), kojom se na razini Vijeća Europe nastoje uspostaviti zajednički standardi za ujednačavanje prakse posvojenja u europskim državama, štiteći pritom i dobrobit djeteta (Majstorović, 2021; Hrabar, 2010). Referirajući se na predznak "revidirana", EKOPD-om su osuvremenjena određena rješenja, a premda je u obiteljsko zakonodavstvo uveden najveći dio njezinih smjernica, Republika Hrvatska nije njezina stranka (Rešetar, 2022). Za razliku od KPD-a, EKOPD navodi i kategorije potencijalnih posvojitelja, a što obuhvaća i istospolne partnere. Međutim, kako EKOPD postavlja smjernice, državama strankama ostavljena je mogućnost da posvojenje omoguće i registriranim životnim partnerima, kao i neformalnim životnim partnerima koji žive u stabilnoj vezi (čl. 7. st. 2.; Jakovac-Lozić, 2007). Ovakav pristup

povezan je s načelom slobodne procjene države (engl. *margin of appreciation*), kao i promjenom strukture obitelji, pri čemu je ključno da države regulacijom pretpostavki za zasnivanje posvojenja na strani potencijalnih posvojitelja omoguće zadovoljenje fizičkih, emocionalnih i financijskih potreba djeteta (Shannon i sur., 2013).

Posvojenje je prema sudskoj praksi ESLJP-a dio prava na poštivanje obiteljskoga života, reguliranog čl. 8. EKLJP-a. Budući da je svrha čl. 8. EKLJP-a spriječiti neopravdano zadiranje države u obiteljski život, posvojenje je, kao legitimna mjera, opravdano samo kada to opravdava dobrobit djeteta, a ne želje posvojitelja (Fortin, 2009). Kako bi se zaštitila prava i interesi posvojenika, nadležna državna tijela uživaju široku slobodu procjene pri zasnivanju posvojenja, vodeći računa o različitim aspektima djetetove dobrobiti (kao što su financijska, emocionalna ili fizička dobrobit) (Kilkelly, 2016). Kao ni prema ranije analiziranim međunarodnim dokumentima, tako ni EKLJP ne jamči pravo na posvojenje (Bracken, 2023), nego samo pravo na poštivanje obiteljskoga života.

Analizom odabranih međunarodnih dokumenata vezanih uz posvojenje, razvidna je njihova isključiva usmjerenost zaštititi prava i interesa djeteta. Dakako, to ne isključuje prava potencijalnih posvojitelja, samim time ni osoba homoseksualne orijentacije, no slijedeći univerzalno načelo najboljeg interesa djeteta, kao svrha posvojenja ističe se osiguranje prikladnog i trajnog obiteljskog okruženja za dijete.

Sukladno hijerarhiji pravnih propisa, regulacija posvojenja u hrvatskom pravnom sustavu polazi od Ustava Republike Hrvatske (*Narodne novine*, 56/1990, 135/1997, 08/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 05/2014), prema kojemu država osobitu skrb posvećuje maloljetnicima bez roditelja i onima za koje se roditelji ne brinu (čl. 65. st. 4.; Jakovac-Lozić, 2000). Time se ukazuje na socijalni karakter države, koja preuzima skrb o djetetu kada to roditelji ne mogu, osiguravajući mu tako uvjete za pravilan rast i razvoj (Hrabar, 2021a). Osim toga, ova ustavna odredba osnova je daljnje zakonodavne regulacije posvojenja.

Prema ObZ-u, posvojenje se definira kao poseban oblik obiteljsko-pravnoga zbrinjavanja i zaštite djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi sa svrhom stvaranja trajnog odnosa roditelj – dijete (čl. 180. st. 1. ObZ-a). Posvojenje se tako usmjerava zaštititi djetetova prava na život u obitelji, pri čemu omogućavanje roditeljstva posvojiteljima prestaje biti jedan od isključivih ciljeva posvojenja, što je u skladu s međunarodnim dokumentima koji kao cilj posvojenja ističu stabilno i prikladno obiteljsko okruženje za dijete (Rešetar, 2022). U hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu postupak posvojenja čine postu-

pak procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje, čiji je pozitivni ishod uvjet za upis u Registar potencijalnih posvojitelja (čl. 200. – 207. ObZ-a) te sam postupak zasnivanja posvojenja, odnosno donošenja konačne odluke (čl. 208. – 217. ObZ-a).

Govoreći o aktivnoj adoptivnoj sposobnosti, točnije životnom statusu potencijalnih posvojitelja, to mogu biti hrvatski državljani (iznimno i stranci) bračni i izvanbračni drugovi zajednički, jedan bračni ili izvanbračni drug ako je drugi bračni ili izvanbračni drug roditelj ili posvojitelj djeteta, jedan bračni ili izvanbračni drug uz pristanak drugoga te samci (osobe koje nisu u braku ili u izvanbračnoj zajednici) (čl. 185. i 186. ObZ-a; Hrabar, 2021b, Hrabar, 2019; Hrabar i Korać Graovac, 2019). Analizirajući aktivnu adoptivnu sposobnost, ObZ ne navodi životne partnere kao osobe koje mogu posvojiti dijete. Jedini kriteriji zasnivanja posvojenja jest najbolji interes djeteta (koji podrazumijeva ostvarenje temeljnih prava zajamčenih KPD-om) te procjena osobina potencijalnoga posvojitelja. Pri tome, bez obzira na pravo svake države da određuje uvjete pod kojim se dopušta zasnivanje posvojenja, oni ne smiju biti diskriminatorni (Rešetar, 2022), što znači da ni diskrecijska sloboda države u regulaciji posvojenja nije neograničena. Međutim, uzimajući u obzir činjenicu da samac može posvojiti dijete, koji mora udovoljavati pretpostavkama za posvojenje kako je ranije navedeno, to ne isključuje mogućnost (jedностранog) posvojenja od osobe homoseksualne orijentacije, koja uostalom ne mora ni biti poznata stručnjacima koji rade na području posvojenja.

Partnerska skrb kao pandan posvojenju

Premda je prethodno upozoreno na nemogućnost posvojenja od životnih partnera, ŽŽPOIS-om iz 2014. godine uveden je institut partnerske skrbi. Partnerska skrb definira se kao oblik skrbi za maloljetno dijete koju može pružiti životni partner nakon smrti životnoga partnera djetetova roditelja, a iznimno i za života životnoga partnera roditelja djeteta ako drugi roditelj nije poznat ili mu je oduzeta roditeljska skrb zbog zlostavljanja djeteta (čl. 44. ŽŽPOIS-a). Generalno, riječ je o institutu sličnom posvojenju, i to nepotpunom posvojenju (premda u hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu postoji samo jedinstveni oblik potpunoga posvojenja), pri čemu odluku o partnerskoj skrbi (kao obliku svojevrsnoga nepotpunog posvojenja) donosi sud, a ne Hrvatski zavod za socijalni rad (Korać Graovac, 2021; Hrabar i Korać Graovac, 2019).

Uvođenje instituta partnerske skrbi može se povezati i s činjenicom da kada je dijete dionik stabilne veze osoba homoseksualne orijentacije, gotovo je nemoguće zabraniti formalizaciju te veze samo zbog seksualne orijentacije (Rodean, 2014),

u ovom slučaju nakon smrti životnoga partnera roditelja ili nastupom drugih okolnosti koje opravdavaju imenovanje partnera skrbnika i za života životnoga partnera roditelja. Nedvojbeno, imenovanjem partnera skrbnika maloljetnom djetetu osigurava se kontinuitet roditeljske skrbi i obiteljskog okruženja. Prilikom imenovanja partnera skrbnika, u oba slučaja mora se raditi o maloljetnom djetetu te imenovanje partnera skrbnika mora biti u skladu s najboljim interesom djeteta, uz ostale posebne uvjete (čl. 45. ZZPOIS-a; Korać Graovac, 2021; Hrabar i Korać Graovac, 2019).

Odlukom o imenovanju, partner skrbnik stječe roditeljsku skrb nad djetetom, odnosno sva prava i obveze koja iz toga proizlaze (Rešetar, 2022). Drugim riječima, zasnivanjem partnerske skrbi nastaje odnos roditelj – dijete između partnera skrbnika te djeteta i njegovih potomaka (čl. 47. i 48. ZZPOIS-a). To onda znači supsidijarnu primjenu odredbi ObZ-a vezanih uz odnose roditelja i djece. Odlika partnerske skrbi jest i mogućnost njezina prestanka po prijedlogu Hrvatskog zavoda za socijalni rad, sporazumom partnera skrbnika i djeteta ili zahtjevom jednog od njih te prijedlogom roditelja kojemu je vraćeno pravo na roditeljsku skrb (čl. 49. st. 1. ZZPOIS-a).

Od sredine 2015. godine, kada je prvi put dodijeljena partnerska skrb, do polovine 2022. godine bilo je ukupno 13 odluka o partnerskoj skrbi za djecu, iz čega proizlazi da se godišnje, u prosjeku, donose dvije odluke o partnerskoj skrbi (Novilist.hr, 2022). Premda vezano uz specifične okolnosti, ovakvim pravnim uređenjem proizlazi da životni partneri, *de facto*, uživaju mogućnost posebnog oblika posvojenja. Ipak, ne treba zanemariti činjenicu da je partnerska skrb raskidiva, za razliku od posvojenja, koje ima odliku neraskidivosti, a što bi se zasigurno moglo istaknuti kao nedostatak instituta partnerske skrbi u odnosu na interese djeteta.

SUDSKA PRAKSA ESLJP-a

ESLJP je u nekoliko predmeta odlučivao o posvojenju od osoba homoseksualne orijentacije u kontekstu diskriminacije u vezi s pravima na poštivanje obiteljskoga života. Obiteljski život iz čl. 8. EKLJP-a nema jedinstvenu definiciju, a obuhvaća različite životne situacije u kojima je ključno postojanje bliskih osobnih odnosa. Točnije, uz formalne veze, obiteljski život obuhvaća i potencijalne obiteljske odnose ili pak one odnose kod kojih je naglasak više na društvenim nego li na biološkim odnosima. Stoga se kao jedna od pozitivnih obveza u kontekstu prava na poštivanje obiteljskoga života ističe i donošenje propisa radi učinkovite provedbe prava (de Vries, 2018; Harris i sur., 2014), dok svaka mjera kojom se intervenira u obiteljski život mora biti zakonita, legitimna i nužna (Hirvelä i Heikkilä, 2022).

Prije svega, važno je istaknuti kako zajednički život istospolnih partnera također potpada pod čl. 8. EKLJP-a (Melehi, 2014; Batistić Kos, 2012), iz čega proizlazi pravo na ostvarivanje svih sadržaja obiteljskoga života bez diskriminacije, što je izrijekom određeno čl. 14. EKLJP-a. Odredba čl. 14. akcesorne je naravi i uvijek se primjenjuje uz druge odredbe EKLJP-a, odnosno prava zajamčena njome (Gerards, 2018; Rodean, 2014).

Četiri su recentna predmeta u kojima je ESLJP odlučivao o posvojenju od osoba homoseksualne orijentacije, a koji su bili vezani uz posvojenje od samaca homoseksualne orijentacije u predmetima Fretté protiv Francuske (zahtjev br. 36515/97, presuda ESLJP-a od 26. veljače 2002.) i E. B. protiv Francuske (zahtjev br. 43546/02, presuda ESLJP-a od 22. siječnja 2008.), posvojenje od strane drugog istospolnog *de facto* partnera u predmetu X i drugi protiv Austrije (zahtjev br. 19010/07, presuda ESLJP-a od 19. veljače 2013.) te zajedničko posvojenje registriranih istospolnih partnera u predmetu Gas i Dubois protiv Francuske (zahtjev br. 25951/07, presuda ESLJP-a od 15. ožujka 2012.). Zaključci u navedenim predmetima predstavljaju svojevrsnu smjernicu za regulaciju ove problematike u hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu, koje još uvijek nema jasno pravno određenje o tom pitanju.

ESLJP jasno ističe važnost slobodne procjene države u regulaciji pojedinih pitanja, a koja podrazumijeva prilagodbu regulacije određenih pitanja potrebama društvene zajednice (Jakovac-Lozić i Radina, 2024). Ono se osobito ističe u odnosu na posvojenje od osoba homoseksualne orijentacije. U tom smislu ESLJP ne nameće konačna rješenja nacionalnim zakonodavcima, no to ne isključuje njegovo pravo ispitivanja usklađenosti navedenih rješenja s EKLJP-om (para. 41. Fretté protiv Francuske). Radi se o načelu supsidijarnosti, prema kojemu su države dužne osigurati prava i slobode, dok ESLJP ima nadzornu ulogu u tome (Bracken, 2023). U kontekstu posvojenja od osoba homoseksualne orijentacije, diskriminatorno postupanje postojalo bi kad uskrata te mogućnosti ne bi bila objektivno i razumno opravdana, pri čemu diskriminatorno postupanje u vezi sa seksualnom orijentacijom iziskuje posebno opravdane razloge. Radi se o uskom polju slobodne procjene, pa svaka poduzeta mjera mora biti nužna i prikladna postizanju cilja (para. 91. E.B. protiv Francuske; para. 139. i 140. X i drugi protiv Austrije; Shannon i sur., 2013).

Ako država nacionalnim zakonodavstvom ne navodi bitne razloge uskrate mogućnosti posvojenja osobama homoseksualne orijentacije, kao što je zaštita tradicionalne obitelji ili interesa djeteta, nadležna tijela ne mogu ispitati bi li predmetno posvojenje bilo u interesu djeteta (para. 152. X i drugi protiv Austrije). ESLJP je utvrdio da diskriminatorno postupanje postoji u slučaju kada je posvojenje omogućeno heteroseksualnim, ali ne i homoseksualnim izvanbračnim *de facto* partneri-

ma (para. 153. X i drugi protiv Austrije; Jakovac-Lozić i Radina, 2024; Bracken, 2021; Lucić, 2020). Stoga, postojanje diskriminatornoga postupanja ovisi o sličnim i usporedivim situacijama. Dakako, ne treba zanemariti da EKLJP predstavlja "živi" mehanizam koji prati društvena kretanja i promjene, a koji je potrebno tumačiti u svjetlu suvremenih kretanja (para. 92. Fretté protiv Francuske; para. 34. X i drugi protiv Austrije; Letsas, 2013).

Premda je u predmetima vezanim uz posvojenje od osoba homoseksualne orijentacije ESLJP primarno usmjeren analizi položaja potencijalnih posvojitelja homoseksualne orijentacije, u svakom od navedenih slučajeva osvrće se i na najbolji interes djeteta. Posebno se ističe stajalište ESLJP-a prema kojem najbolji interes djeteta, ovisno o okolnostima slučaja, može nadjačati interese drugih osoba, u ovom slučaju potencijalnih posvojitelja. Ističe se i zaključak prema kojemu je svrha posvojenja omogućiti djetetu obitelj, a ne dijete obitelji (Jakovac-Lozić i Radina, 2024; Jakovac-Lozić, 2021; O'Halloran, 2018), što znači da država kroz nacionalno zakonodavstvo propisuje uvjete pod kojima će se odabrati najprikladniji potencijalni posvojitelji (para. 42. Fretté protiv Francuske). Osim toga, ESLJP se referira na ključne međunarodne dokumente vezane uz prava djece i posvojenje, dok je u kontekstu najboljeg interesa djeteta važno i stajalište prema kojem je zabrana, odnosno ograničenje posvojenja od osoba homoseksualne orijentacije, moguće samo ako je u skladu s najboljim interesom djeteta (para. 146. X i drugi protiv Austrije), potvrđujući tako usmjerenost posvojenja isključivo prema djetetu, a ne prema potencijalnim posvojiteljima.

ODLUKA VUS-a – POČETAK PROMJENA?

U skladu s prijašnjom analizom, aktivna adoptivna sposobnost u hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu ne obuhvaća i životne partnere. Premda je odluka VUS-a iz 2022. godine medijski okarakterizirana kao "revolucionarna" odluka (Jutarnji.hr, 2022; Vecernji.hr, 2022; 24sata.hr, 2022), ovom odlukom životnim partnerima nije dana mogućnost posvojenja djece (para. 4. presude VUS-a). Uzimajući u obzir kompleksnost ove teme, u nastavku se analizira argumentacija VUS-a i zakonodavna (ne)usklađenost, pravni učinci odluke te komparativan prikaz rješenja ove problematike kroz tzv. "slovenski" primjer.

Argumentacija VUS-a i zakonodavna (ne)usklađenost

Odluka VUS-a u vezi s posvojenjem djece od životnih partnera bila je potaknuta pokretanjem upravnoga spora protiv rješenja upravnoga suda kojim je utvrđena mogućnost životnih partnera da pristupe postupku procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje. U postupku pred VUS-om, tužitelji su bili

životni partneri kojima je prijašnjim odlukama uskraćena mogućnost pristupa postupku procjene prikladnosti i podobnosti za posvojenje djeteta, dok je tuženik bilo Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike Republike Hrvatske (para. 1-2. presude VUS-a).

U svojoj argumentaciji tužitelji su se primarno pozivali na praksu ESLJP-a, i to povredu čl. 14. u vezi s čl. 8. EKLJP-a, aludirajući pri tome na *erga omnes* učinak njegovih odluka, ističući diskriminatorno postupanje u kontekstu seksualne orijentacije te mogućnost ograničenja određenih konvencijskih prava samo ako to opravdavaju razlozi zaštite javnog interesa (para. 15-26. presude VUS-a). S druge strane, tuženik je isticao kako prema pozitivnopravnim propisima Republike Hrvatske posvojenje od životnih partnera nije moguće (što proizlazi iz odredbe čl. 185. ObZ-a), pozivajući se pri tome i na zaštitu interesa djeteta te činjenicu da Republika Hrvatska nije potpisnica EKOPD-a (para. 12., 13. i 28. presude VUS-a).

Slijedom prijašnjih odluka ESLJP-a, VUS je utvrdio diskriminatorno postupanje prema životnim partnerima, a koje bi bilo protivno i ustavnim odredbama (čl. 3. kao vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske te čl. 14. kojim se zabranjuje svaki oblik diskriminacije) (Smerdel, 2020; Smerdel i Sokol, 2009). Kako navodi, uskrata mogućnosti pristupa postupku procjene prikladnosti i podobnosti za posvojenje značila bi različit tretman osoba homoseksualne orijentacije, utemeljen isključivo na seksualnoj orijentaciji. (para. 30. presude VUS-a).

Onemogućavanje posvojenja od životnih partnera (bez opravdanih razloga) vodi ka povredi prava jednakosti te diskriminaciji. Niz je međunarodnih dokumenata koji jamče pravo na jednakost i zabranu diskriminacije, pa se tako, između ostaloga, ističu Opća deklaracija o ljudskim pravima (čl. 2.) (*Narodne novine – Međunarodni ugovori*, 12/2009), EKLJP (čl. 14.) te Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (čl. 2.) (Službeni list SFRJ, 7/1971, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, 12/1993) (vidjeti i: McCrudden i Kountourou, 2007). Osobito se ističe legislativa Europske unije – Ugovor o Europskoj uniji (čl. 1.) (Službeni list Europske unije, C 202/13 od 7. lipnja 2016.) te Povelja Europske unije o temeljnim pravima (čl. 21.) (Službeni list Europske unije, C 202/389 od 7. lipnja 2016.), kojima se jamče jednakost i zaštita od diskriminacije. Republika Hrvatska obvezna je postupati u skladu s odredbama navedenih međunarodnih dokumenata, jer prema monističkom načelu međunarodni ugovori čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske (čl. 141.; Bakmaz, 2019; Smerdel i Sokol, 2009) te obvezu njihove primjene u nacionalnom zakonodavstvu.

Govoreći o hrvatskom pravnom okviru, jednakost i zabrana diskriminacije uređeni su Zakonom o suzbijanju diskriminacije (*Narodne novine*, 85/2008, 112/2012; u nastavku: ZSD) te Zakonom o ravnopravnosti spolova (*Narodne novine*, 82/2008, 69/2017; u nastavku: ZRS), kao organskim zakonima kojima se uređuju temeljna ljudska prava. Uzme li se u obzir činjenica da životno partnerstvo stvara učinke istovjetne braku, proizlazi da su u odnosu na posvojenje izravno diskriminirani, jer se nalaze u nepovoljnijem položaju (u usporedivoj situaciji) u odnosu na bračne i izvanbračne drugove (čl. 2. st. 1. ZSD-a). Ipak, ne treba zanemariti ni činjenicu da ZSD ne smatra diskriminatornim postupanja u vezi s regulacijom prava i obveza iz ObZ-a, pri čemu ograničenja prava moraju biti primjerena i nužna (čl. 9. st. 2. t. 10. ZSD-a). Jednako tako je i ESLJP kroz svoju praksu potvrdio da opravdanje diskriminatornoga postupanja mora biti objektivno i razumno da bi se postigao legitiman cilj (Radačić, 2008). U kontekstu ravnopravnosti i zabrane diskriminacije, ističe se i odredba ZSR-a (čl. 6. st. 3.) kojim se izrijekom zabranjuje diskriminacija na temelju spolne orijentacije.

Navodeći jasnu razliku između postupka procjene prikladnosti i podobnosti za posvojenje od postupka zasnivanja posvojenja, VUS ističe kako ne postoje razlozi zbog zaštite javnog interesa, odnosno legitimnoga cilja zaštite interesa djeteta. Ispravno VUS navodi da se interes konkretnoga djeteta da bude posvojeno utvrđuje u postupku zasnivanja posvojenja i prilikom odabira najprikladnijih potencijalnih posvojitelja (ranije upisanih u Registar potencijalnih posvojitelja), pri čemu postupak procjene prikladnosti i podobnosti potencijalnih posvojitelja ni na koji način ne utječe na interese djeteta, koji se utvrđuju tek u postupku zasnivanja posvojenja (kada su utvrđene sve relevantne činjenice) (para. 31-32. presude VUS-a). Tomu treba dodati pravo djeteta da izrazi svoje mišljenje o posvojenju, odnosno pravno obvezujući pristanak djeteta starijeg od 12 godina na posvojenje (čl. 191. ObZ-a; Rešetar, 2022; Jakovac-Lozić, 2021).

Utvrđivanje podobnosti i prikladnosti za posvojenje potencijalnih posvojitelja uređeno je Pravilnikom o podobnosti i prikladnosti za posvojenje (*Narodne novine*, 56/2025). Podobnost podrazumijeva pravne pretpostavke na strani potencijalnih posvojitelja u skladu s ObZ-om, dok se prikladnost odnosi na fizičke, psihičke i socijalne pretpostavke koje mora imati potencijalni posvojitelj u odnosu na osobine i potrebe djeteta (čl. 3. Pravilnika o podobnosti i prikladnosti za posvojenje). Radi se o sveobuhvatnom postupku u kojem sudjeluju pravnik, socijalni radnik i psiholog. Uz podnošenje odgovarajućih dokaza uz zahtjev za posvojenje, postupak procje-

ne podobnosti i prikladnosti podrazumijeva provedbu intervjua s podnositeljem zahtjeva, sveobuhvatnu obiteljsku procjenu, procjenu roditeljskih sposobnosti, posjet na adresi stanovanja, uvid u podnesenu dokumentaciju te razgovor s bližim srodnicima i prijateljima, na temelju čega se donosi stručno mišljenje o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, a što je pak osnova za upis u Registar potencijalnih posvojitelja (čl. 5., čl. 7. – 9. Pravilnika o podobnosti i prikladnosti za posvojenje; Rešetar, 2022; Jakovac-Lozić, 2021; Hrabar, 2019). Samim time, društveni stavovi vezani uz posvojenje, u ovom slučaju osoba homoseksualne orijentacije, odnosno životnih partnera, ne mogu odrediti nečije roditeljske vještine, nego se to čini procjenom stručnjaka u postupku zasnivanja posvojenja. Dakako, u tom su smislu važni stavovi stručnjaka uključenih u postupak posvojenja, jer oni donose i konačnu odluku, a koja se temelji na procjeni prikladnosti određene osobe za posvojenje (Molina i Alarcón, 2015).

Naposlijetku, onemogućavanje životnih partnera da pristupe postupku procjene prikladnosti i podobnosti radi posvojenja u kontekstu sudske prakse ESLJP-a rezultiralo bi povredom čl. 14. u vezi s čl. 8. EKLJP-a (para. 33. presude VUS-a). VUS se ispravno poziva na praksu ESLJP-a na području posvojenja od osoba homoseksualne orijentacije, jer njegove presude djeluju *erga omnes*, a na što bi države članice Vijeća Europe trebale odgovoriti kroz prilagodbu svojega zakonodavstva.

Pravni učinak odluke VUS-a

Premda odluka VUS-a životnim partnerima jamči pravo pristupiti postupku procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje, njome nije do kraja riješeno ovo pitanje. Naime, na temelju prijave namjere posvojenja i zahtjeva za ocjenu podobnosti i prikladnosti za posvojenje Hrvatski zavod za socijalni rad najprije ispituje zakonske pretpostavke za posvojenje, a koje se odnose na dob, status, državljanstvo te zabrane za posvojenje (čl. 204. ObZ-a; Rešetar, 2022). Nakon što bi se utvrdio status životnih partnera, kojima ObZ-om nije dana mogućnost posvojenja, ostaje otvoreno pitanje ima li ova odluka, koja dopušta životnim partnerima pristup postupku procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje, smisla, jer već na temelju svojega statusa životni partneri ne mogu biti upisani u Registar potencijalnih posvojitelja, a samim time niti postati potencijalni posvojitelji.

Dakle, VUS je samo argumentirao razloge zbog kojih životnim partnerima treba omogućiti pristup postupku procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje (Guštin, 2022), kao svojevrsnom prethodnom postupku, bez preciznog odgovora treba li im dati i mogućnost zasnivanja posvojenja. Za razliku od predmeta *Fretté protiv Francuske*, u kojem je ESLJP primi-

jenio načelo opreza (engl. *precautionary principle*) pozivajući se na nedostatak znanstvene rasprave o temi posvojenja od osoba homoseksualne orijentacije, a ostavljajući mogućnost regulacije toga pitanja svakoj pojedinoj državi, u ovom predmetu već i pozivanje na praksu ESLJP-a odmiče od neodređenih stajališta (o načelu opreza vidjeti više: Willoughby Stone, 2003). Ipak, drži li se VUS dosljedno prakse ESLJP-a, koja djeluje *erga omnes*, ne treba ispustiti iz vida da njegova odluka u predmetu X i drugi protiv Austrije jasno pokazuju da mogućnost posvojenja za heteroseksualne *de facto* znači isto i za homoseksualne *de facto* partnere (Lucić, 2020; Melehi, 2014). Prema važećem hrvatskom zakonodavstvu, izvanbračni drugovi mogu biti posvojitelji. Međutim, u kontekstu nediskriminacije, ne treba zanemariti ni odluku Ustavnog suda Republike Hrvatske iz 2020. godine (Odluka i Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske, U-I-144/2019, U-I-507/2019, U-I-637/2019, U-I-858/2019, U-I-873/2019, U-I-933/2019, U-I-952/2019, U-I-1107/2019 od 29. siječnja 2020.), kojom je životnim partnerima omogućeno udomljavanje djece. U širem smislu, ovisno o ustavno-sudskoj interpretaciji, ova bi odluka bila primjenjiva i u odnosu na zabranu diskriminacije životnih partnera kao potencijalnih posvojitelja.

Antidiskriminacijsko zakonodavstvo, *de iure*, dopušta određena odstupanja od zabrane diskriminacije, između ostaloga i u odnosu na obiteljska postupanja, no ona trebaju biti posebno opravdana. U konačnici, i ESLJP kroz svoju praksu, a što se posebno odnosi na (ne)mogućnost posvojenja od osoba homoseksualne orijentacije, potvrđuje slobodu procjene država u uređenju toga pitanja. Ipak, i ta sloboda procjene i regulacije ovisi o određenim čimbenicima, kao što je priroda prava i njegova važnost za pojedinca, pri čemu je sloboda procjene uža kada je riječ o zabrani diskriminacije, pitanjima intimne prirode te o pitanjima o kojima postoji konsenzus (Radačić, 2010). Neovisno o stavovima vezanim uz (ne)mogućnost posvojenja od životnih partnera, u hrvatskom zakonodavstvu još uvijek ne postoji opravdano i objektivno opravdanje koje bi vodilo legitimnom cilju ograničenja mogućnosti posvojenja od životnih partnera, odnosno osoba homoseksualne orijentacije, zbog čega proizlazi da je hrvatsko zakonodavstvo u suprotnosti s obvezama iz međunarodnih dokumenata, prakse ESLJP-a te vlastitim nacionalnim zakonodavstvom.

"Slovenski model" uvođenja posvojenja od životnih partnera

Neposredno nakon odluke VUS-a o pravu životnih partnera da pristupe postupku procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje, Ustavni sud Republike Slovenije u lipnju 2022. donio je odluku o neustavnosti obiteljskoga zakonodavstva u vezi s nemogućnosti posvojenja životnih partnera (odluka Us-

tavnog suda Republike Slovenije U-I-486/20-20, Up-572/18-36 i U-I-91/21-19, Up-675/19-32 od 16. lipnja 2022.). Odluku Ustavnoga suda Republike Slovenije u vezi s ovom tematikom nužno je istaknuti zato što je njome utvrđena neustavnost propisa, a što je pak označilo početak izmjene zakonodavstva i uvođenje mogućnosti posvojenja od životnih partnera (Maček, 2022; Guštin, 2022).

U odnosu na mogućnost posvojenja životnih partnera, zahtjev životnih partnerica koje su živjele u registriranoj životnoj zajednici za zajedničkim posvojenjem odbijen je jer je ta mogućnost bila predviđena samo za bračne drugove, zbog čega su podnijele zahtjev za ocjenu ustavnosti Obiteljskoga zakona (slo. *Družinski zakonik*) (Uradni list Republike Slovenije, 15/2017, 21/2018, 22/2019, 67/2019, 200/2020, 94/2022, 5/2023, 34/2024; u nastavku: DZ) (para. 1-11.). Prije svega, utvrđeno je diskriminatorno postupanje prema osobama homoseksualne orijentacije onemogućavanjem sklapanja braka, uz opravdanje zaštite tradicionalne (heteroseksualne) obitelji (para. 30.). Međutim, Ustavni sud Republike Slovenije zauzeo je stajalište prema kojemu argument tradicije ne može opravdati diskriminaciju (para. 43-44.). U tom smislu nije zabranjena zaštita obitelji na ustavnoj razini, no uskrata mogućnosti sklapanja braka dviju osoba homoseksualne orijentacije nije prikladna za postizanje navedenoga cilja. Ono polazi od činjenice da brak nije uvjet zasnivanja obitelji, da mogućnost sklapanja braka dviju osoba homoseksualne orijentacije ni na koji način ne utječe na život tradicionalnoga naroda te da su u društvu prisutne osobe homoseksualne orijentacije (para. 45.). Ipak, kroz svoju je praksu ESLJP zauzeo stajalište prema kojemu države nisu dužne omogućiti sklapanje braka istospolnim partnerima (para. 66. Gas i Dubois protiv Francuske; Jakovac-Lozić i Radina, 2024). *De facto*, životni partneri imali su mogućnost tzv. jednostranog posvojenja, što je značilo da je životni partner u registriranoj ili neformalnoj životnoj zajednici mogao posvojiti dijete, bilo tuđe ili dijete svojega partnera. Iako nisu zajednički mogli posvojiti u Sloveniji, postojala je i mogućnost posvojenja u drugoj državi, a što bi u tom slučaju rezultiralo priznanjem odnosa roditelj – dijete (para. 66.; Novak, 2022; Novak, 2019; Kraljić, 2018; Kogovšek Šalamon, 2010).

Uz pozivanje na recentne međunarodne ugovore i praksu ESLJP-a, Ustavni sud Republike Slovenije više puta je istaknuo kako zaštita tradicionalne obitelji ne smije biti razlog isključenja mogućnosti zajedničkoga posvojenja od životnih partnera. Jednostrana posvojenja otprije su bila dio pravnoga sustava Slovenije, a koja nisu rezultirala stvaranjem tradicionalne obitelji, pa samim time nema ni opravdanja za diskriminaciju (para. 67.). Nadalje, upozoreno je na nekonzistentno tumačenje, prema kojemu je najbolji interes djeteta ži-

vjeti s roditeljima heteroseksualne orijentacije. Takvo shvaćanje polazi od činjenica da je osoba homoseksualne orijentacije mogla samostalno posvojiti dijete, a ako bi sklopila životno partnerstvo, ne bi imala tu mogućnost (para. 68.). Zbog toga Ustavni sud Republike Slovenije navodi kako nema dovoljno opravdanih razloga za uskratnu mogućnosti zajedničkoga posvojenja životnih partnera, pri čemu je ovakvo postupanje u suprotnosti sa svrhom posvojenja. Naime, svrha je posvojenja osigurati stabilno okruženje za dijete i njegov razvoj, a što je više potencijalnih posvojitelja, lakše se odabire onaj najprikladniji za dijete. U praksi, utvrđivanje najboljeg interesa djeteta utvrđuje se u svakom pojedinačnom slučaju procjenom podobnosti i prikladnosti potencijalnih posvojitelja od nadležnog tijela socijalne skrbi, prosudbom pri odabiru najprikladnijega potencijalnog posvojitelja po prijedlogu nadležnoga tijela socijalne skrbi te, naposljetku, odlukom suda o posvojenju u konkretnom slučaju, pri čemu se u obzir uzimaju osobine djeteta, kandidata i slično, što znači da nema automatizma posvojenja (para. 68., 70-71.; Drnovšek, 2022). U tom smislu, tradicionalna obitelj nije jedina koja pruža i djeluje u skladu s najboljim interesom djeteta (Drnovšek, 2022).

Slovenski Ustavni sud utvrdio je prekomjerno zadiranje u prava osoba homoseksualne orijentacije te je odredio zakonodavcu rok od šest mjeseci za izmjenu neustavnih zakonskih odredbi. Ujedno je istaknuto i da zakonodavac određuje način zaštite djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, a čime se ne smije povrijediti načelo jednakosti pred zakonom (para. 72-74.). Budući da su izmjene i dopune obiteljskoga zakonodavstva rezultirale ukidanjem odredbe o različitosti spolova za postojanje braka, čime je i osobama istoga spola omogućeno sklapanje braka (čl. 22. DZ-a; Weber, 2024), a kako bračni drugovi mogu posvojiti zajednički (čl. 213. DZ-a), omogućeno im je i zajedničko posvojenje. Za razliku od odluke VUS-a, slovenski Ustavni sud odredio je jasnu uputu zakonodavcu, koja je rezultirala zakonskim određenjem mogućnosti životnih partnera na posvojenje, ne ispuštajući pri tome iz vida najbolji interes djeteta.

ZAKLJUČAK

Neovisno o kategoriji potencijalnih posvojitelja, najbolji interes djeteta kao jedino i najvažnije razmatranje u ovom slučaju označuje mogućnost zasnivanje posvojenja samo ako se time štite interesi djeteta, a ne i interesi potencijalnih posvojitelja. Međunarodni dokumenti i praksa ESLJP-a ostavljaju široku slobodu državama u regulaciji posvojenja te pretpostavki njegova zasnivanja. Na taj se način omogućuje i zaštita tradicionalne obitelji kao najčešćeg argumenta uskrate mogućnosti posvojenja od osoba homoseksualne orijentacije.

Unatoč širokoj slobodi, važno je istaknuti i zabranu bilo kojeg oblika diskriminacije temeljene na seksualnoj orijentaciji. ESLJP potvrđuje kako mogućnost posvojenja od životnih partnera, kao i općenito osoba homoseksualne orijentacije, znači osiguranje obiteljskog okruženja za dijete, a koje se tumači u skladu s dinamičnim shvaćanjem obitelji.

Hrvatsko obiteljsko zakonodavstvo još uvijek ne uređuje mogućnost posvojenja djece od (istospolnih) životnih partnera. Tome nije pridonijela ni odluka VUS-a iz 2022. godine, kojom su zadržali *status quo* jer mogu pristupiti samo prvom dijelu postupka posvojenja – procjeni prikladnosti i podobnosti. Pozitivan ishod toga postupka ne može rezultirati zasnivanjem posvojenja s obzirom na to da ObZ ne navodi izričkom životne partnere kao potencijalne posvojitelje. Doima se da bi mogućnost posvojenja od osoba homoseksualne orijentacije, odnosno životnih partnera, rezultirala "automatskim" zasnivanjem posvojenja, no to ovisi o pozitivnom ishodu procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje te, u konačnici, o mišljenju ili pristanku djeteta.

Premda je legitiman cilj hrvatskoga zakonodavstva zaštita tradicionalne (heteroseksualne) obitelji, ono prije svega treba biti konzistentno i jednako u odnosu na sve. Navedenu nekonzistentnost uvjetuje institut partnerske skrbi, koji životnim partnerima omogućuje svojevrsan oblik (nepotpunog) posvojenja. Proizlazi da se s jedne strane zagovaraju argumenti protiv mogućnosti posvojenja od životnih partnera, dok im se s druge strane u iznimnim situacijama dopušta nepravilni oblik posvojenja. Premda su učinci partnerske skrbi gotovo istovjetni posvojenju, postupak njegova zasnivanja znatno je drugačiji od uobičajenoga postupka posvojenja, koji bez postupka procjene podobnosti i prikladnosti stvara dojam neformalnijega pristupa u zaštiti prava djeteta na život u obitelji.

Uzme li se u obzir i mogućnost posvojenja samaca, čija eventualna homoseksualnost ne bi smjela biti odrednica posvojenja, dodatno se potvrđuje nekonzistentnost u regulaciji ove problematike te svojevrsna diskriminacija. Pri tome diskriminatorno postupanje proizlazi i iz nepoštivanja odredbi međunarodnih dokumenata vezanih uz zabranu diskriminacije, a koji čine dio pravnoga poretka Republike Hrvatske. Uz to, ističe se i hrvatsko antidiskriminacijsko zakonodavstvo, koje se ne primjenjuje dosljedno u odnosu na (ne)mogućnost posvojenja od životnih partnera. U praktičnom smislu, uskrata mogućnosti posvojenja od životnih partnera mogla bi se tumačiti kao smanjenje kruga potencijalnih posvojitelja, koji bi – neovisno o seksualnoj orijentaciji – djetetu mogli pružiti stabilno i trajno obiteljsko okruženje.

Odluka VUS-a mogla bi rezultirati s nekoliko potencijalnih ishoda u budućnosti. Generalno, društvena klima i stavovi zakonodavca mogu rezultirati regulacijom mogućnosti po-

svojenja od životnih partnera u ObZ-u, a što bi bila obveza i prema odredbama analiziranih međunarodnih dokumenata i nacionalnog zakonodavstva u vezi sa sprječavanjem diskriminacije. Nadalje, ne isključuje se ni mogućnost ispitivanja ustavnosti ObZ-a od Ustavnog suda Republike Hrvatske, koji može naložiti zakonske izmjene zbog nekonzistentnosti (kao što je to bio slučaj u Sloveniji). Dakako, ne treba isključiti ni neki novi slučaj uskrate posvojenja od životnih partnera, o kojem naposljetku može odlučivati ESLJP te svojom odlukom "nametnuti" regulaciju ovoga pitanja.

Premda se mogućnost posvojenja od životnih partnera treba voditi pravnom argumentacijom neovisno o društvenim stavovima, što uključuje i odredbe antidiskriminacijskoga zakonodavstva, govoreći o Hrvatskoj kao državi koja još uvijek ne omogućuje ovaj oblik posvojenja, daljnja istraživanja bilo bi korisno usmjeriti istraživanju društvenih stavova, kao i komparativnoj analizi, iz kojih bi proizašle (dodatne) smjernice za moguće rješenje ove problematike u hrvatskom pravnom sustavu.

Financiranje

Ovaj je rad financirao Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku internim projektom br. IP-PRAVOS-2 "Pravna zaštita obitelji i ranjivih skupina društva".

LITERATURA

- Bakmaz, J. (2019). O nadzoru ustavnosti međunarodnih ugovora: treba li Ustavni sud promijeniti praksu. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 56(3), 649–666. <https://doi.org/10.31141/zrpf.2019.56.133.649>
- Batistić Kos, V. (2012). *Pozitivne obveze prema Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*. Narodne novine.
- Bracken, L. (2021). The ECtHR's first advisory opinion: Implications for cross-border surrogacy involving male intended parents. *Medical Law International*, 21(1), 3–18. <https://doi.org/10.1177/09685332211002592>
- Bracken, L. (2023). Adoption in 'new family forms': Emerging case law from the European Court of Human Rights. U N. Lowe i C. Fenton-Glynn (Ur.), *Research handbook on Adoption Law* (str. 306–319). Edward Elgar. <https://doi.org/10.4337/9781800883260.00026>
- Breen, C., Krutzinna, J., Luhamaa, K. i Skivenes, M. (2020). Family life for children in state care: An analysis of the European Court of Human Rights' reasoning on adoption without consent. *The International Journal of Children's Rights*, 28(4), 715–747. <https://doi.org/10.1163/15718182-28040001>
- Cardona Llorens, J. (2016). Presentation of General Comment No. 14: Strengths and limitations, points of consensus and dissent emerging in its drafting. U M. Sormunen (Ur.), *The best interests of the child – A dialogue between theory and practice* (str. 11–17). Vijeće Europe.
- Davey, S. (2020). *A failure of proportion: Non-consensual adoption in England and Wales*. Hart Publishing. <https://doi.org/10.5040/9781509929160>

de Vries, K. (2018). Right to respect for private and family life. U P. van Dijk, F. van Hoff, A. van Rijn i L. Zwaak (Ur.), *Theory and practice of the European Convention on Human Rights* (Fifth Edition) (str. 667–733). Intersentia.

Drnovšek, K. (2022). Legal status of same-sex partners in adoption procedure: Recent developments in Slovenian law. U A. Jašarbegović (Ur.), *Zbornik radova – Deseti međunarodni naučni skup Dani porodičnog prava "Porodica u aktuelnom pravnom i društvenom kontekstu"* (str. 201–217). Pravni fakultet Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru.

Erdem Türkelli, G. i Vandenhoe, W. (2022). *Advanced introduction to children's rights*. Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781789900286>

Fenton-Glynn, C. (2014). *Children's rights in intercountry adoption: A European perspective*. Intersentia. <https://doi.org/10.1017/9781780684925>

Fortin, J. (2009). *Children's rights and the developing law* (Third Edition). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139168625>

Gerards, J. (2018). Prohibition of discrimination. U P. van Dijk, F. van Hoff, A. van Rijn i L. Zwaak (Ur.), *Theory and practice of the European Convention on Human Rights* (Fifth Edition) (str. 997–1028). Intersentia.

Guštin, M. (2022). Comparative review of adoption in Croatia and Slovenia: Similarities, differences and efficiency. *Medicine, Law & Society*, 15(2), 385–418. <https://doi.org/10.18690/mls.15.2.385-418.2022>

Harris, D., O'Boyle, M., Bates, E. i Buckley, C. (2014). *Law of the European Convention on Human Rights* (Third Edition). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/he/9780199606399.003.0001>

Helfer Laurence, R. i Ryan, C. (2021). LGBT rights as mega-politics: Litigating before the ECtHR. *Law and Contemporary Problems*, 84(4), 59–93. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3867604>

Hirvelä, P. i Heikkilä, S. (2022). Right to respect for private and family life, home and correspondence: A practical guide to the Article 8 case law of the European Court of Human Rights. Intersentia. <https://doi.org/10.1017/9781839703232>

Hrabar, D. (2010). Posvojenje na razmeđu interesa posvojitelja i posvojenika. U D. Hrabar (Ur.), *Hrestomatija hrvatskog obiteljskog prava* (str. 567–596). Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Hrabar, D. (2019). *Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi*. Narodne novine.

Hrabar, D. (2021a). Uvod u obiteljsko pravo. U D. Hrabar (Ur.), *Obiteljsko pravo* (str. 1–37). Narodne novine.

Hrabar, D. (2021b). Posvojenje i udomiteljstvo pred izazovima za bolju budućnost nezbrinute djece. U Đ. Sessa (Ur.), *Tradicionalno XXXVI. savjetovanje, Godišnjak 28 – 2021., Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse* (str. 1–39). Hrvatsko društvo za građanskopravne značnosti i praksu.

Hrabar, D. i Korać Graovac, A. (2019). *Obiteljsko pravo i matičarstvo*. Narodne novine.

Jakovac-Lozić, D. (2000). *Posvojenje*. Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu.

Jakovac-Lozić, D. (2007). *Ususret novoj Europskoj konvenciji o posvojenju djece*. U Zbornik radova – Peto međunarodno savjetovanje Aktual-

nosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse (str. 91–119). Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru.

Jakovac-Lozić, D. (2021). Posvojenje. U D. Hrabar (Ur.), *Obiteljsko pravo* (str. 273–338). Narodne novine.

Jakovac-Lozić, D. i Radina, A. (2024). *Udomiteljstvo i posvojenje u recentnoj europskoj judikaturi*. Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu.

Kilkelly, U. (2016). *The child and the European Convention on Human Rights*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315614571>

Kogovšek Šalamon, N. (2010). Iskanje pravnih razlogov za priznanje enakih pravic istospolnim partnerjem in njihovim družinam. *Socialno delo*, 49(5-6), 319–330.

Korać Graovac, A. (2021). Istospolne zajednice. U D. Hrabar (Ur.), *Obiteljsko pravo* (str. 339–354). Narodne novine.

Kraljić, S. (2018). *Družinski zakonik s komentarjem*. Poslovna založba MB.

Krutzinna, J. (2021). Creating 'family' in adoption from care. U T. Pösö, M. Skivenes i J. Thoburn (Ur.), *Adoption from Care: International perspectives on children's rights, family preservation and state intervention* (str. 195–214). Bristol University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1n1brv7.17>

Letsas, G. (2013). The ECHR as a living instrument: Its meaning and legitimacy. U A. Føllesdal, B. Peters i G. Ulfstein (Ur.), *Constituting Europe: The European Court of Human Rights in a national, European and global context* (str. 106–141). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139169295.005>

Lucić, N. (2020). *Izvanbračna zajednica i pravna sigurnost*. Narodne novine.

Maček, P. (2022). *Istospolno usmerjeni in (skupna) posvojitve otrok*. IUS-INFO. <https://www.iusinfo.si/medijsko-sredisce/v-srediscu/297950>

Majstorović, I. (2021). Europski obiteljskopравни sustav zaštite prava djece. U D. Hrabar (Ur.), *Prava djece – multidisciplinarni pristup* (drugo neizmijenjeno izdanje) (str. 37–60). Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Martínez-Mora, L. (2023). The practical operation and impact of the 1993 Adoption Convention on the Protection of Children and Cooperation in respect of Inter-country Adoption. U N. Lowe i C. Fenton-Glynn (Ur.), *Research handbook on adoption law* (str. 346–364). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781800883260.00029>

McCrudden, C. i Kountouros, H. (2007). Human rights and European equality law. U H. Meenan (Ur.), *Equality law in an enlarged European Union: Understanding the Article 13 Directives* (str. 73–116). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511493898.004>

Melehi, N. (2014). The right to family life free from discrimination on the basis of sexual orientation: The European and Inter-American perspectives. *American University International Law Review*, 29(4), 945–987. <https://ssrn.com/abstract=2375800>

Messina, R. i D'Amore, S. (2018). Adoption by lesbians and gay men in Europe: Challenges and barriers on the journey to adoption. *Adoption Quarterly*, 21(2), 59–81. <https://doi.org/10.1080/10926755.2018.1427641>

- Molina, M. F i Alarcón, E. (2015). Adoption and LGBT families. The attitudes of professionals in a Spanish sample. *Acción Psicológica*, 12(1), 91–102. <https://doi.org/10.5944/ap.12.1.14269>
- Novak, B. (2019). *Komentar Družinskega zakonika*. Uradni list Republike Slovenije.
- Novak, B. (2022). *Družinsko pravo: po Družinskem zakoniku in Zakonu o nepravdnem postopku*. Uradni list Republike Slovenije.
- O'Halloran, K. (2018). *Adoption law and human rights: International perspectives*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315651279>
- O'Halloran, K. (2021). *The politics of adoption: International perspectives on law, policy and practice* (Fourth Edition). Springer.
- Radačić, I. (2008). Gender equality jurisprudence of the European Court of Human Rights. *The European Journal of International Law*, 19(4), 841–857. <https://doi.org/10.1093/ejil/chn044>
- Radačić, I. (2010). The margin of appreciation, consensus, morality and the rights of the vulnerable groups. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 31(1), 599–616. <https://doi.org/10.1093/ejil/chn044>
- Rešetar, B. (2022). *Komentar Obiteljskog zakona (Knjiga I.)*. Organizator d.o.o.
- Rodean, N. (2014). Adoption and same-sex couples: New rights in European constitutional space after the ruling X and Others v. Austria. *Direitos Fundamentais & Justiça*, 8(29), 30–46. <https://doi.org/10.30899/dfj.v8i29.197>
- Shannon, G., Horgan, R., Keehan, G. i Daly, C. (2013). *Adoption – Law and practice under the Revised European Convention on the Adoption of Children*. Council of Europe Publishing. <https://doi.org/10.3917/europ.shan.2014.01>
- Smerdel, B. (2020). *Ustavno uređenje europske Hrvatske* (II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje). Narodne novine.
- Smerdel, B. i Sokol, S. (2009). *Ustavno pravo* (četvrto neizmijenjeno izdanje). Narodne novine.
- Tobin, J. (2023). Understanding adoption: The rights approach. U N. Lowe i C. Fenton-Glynn (Ur.), *Research handbook on Adoption Law* (str. 37–57). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781800883260.00008>
- Tryfonidou, A. (2019). The parenting rights of same-sex couples under European Law. *Marriage, Families & Spirituality*, 25(2), 176–194. <https://doi.org/10.2143/INT.25.2.3287505>
- Vandenhoe, W., Erdem Türkelli, G. i Lembrechts, S. (2019). *Children's rights: A commentary on the Convention on the Rights of the Child and its Protocols*. Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781786433138>
- Vité, S. i Boéchat, H. (2008). Article 21 – Adoption. U A. Alen, J. Vande Lanotte, E. Verhellen, F. Ang, E. Berghmans i M. Verheyde (Ur.), *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child* (str. 1–62). Martinus Nijhoff Publishers.
- von Bary, C. (2023). When filiation fails – Adoption as a fallback mechanism for modern family forms? U K. Duden i D. Wiedemann

(Ur.), *Changing families, changing family law in Europe* (str. 113–133). Intersentia.

Weber, N. (Ur.) (2024). *Družinski zakonik (DZ) s komentarjem*. Lexpera, GV Založba.

Willoughby Stone, T. (2003). Margin of appreciation gone awry: The European Court of Human Rights' implicit use of the precautionary principle in *Fretté v. France* to backtrack on protection from discrimination on the basis of sexual orientation. *Connecticut Public Interest Law Journal*, 3(1), 218–236.

Izvori prava

(Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010, 13/2017.

Družinski zakonik (Slovenija). *Uradni list Republike Slovenije*, 15/2017, 21/2018, 22/2019, 67/2019, 200/2020, 94/2022, 5/2023, 34/2024.

Europska konvencija o posvojenju djece (revidirana). *Council of Europe Treaty Series (CETS) No. 202*, Strasbourg, 27. studenoga 2008.

Konvencija UN-a o pravima djeteta. *Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori*, 15/1990. *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, 12/1993, 20/1997, 4/1998, 13/1998.

Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. *Službeni list SFRJ*, 7/1971, *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, 12/1993.

Obiteljski zakon. *Narodne novine*, 103/2015, 98/2019, 47/2020, 49/2023, 156/2023.

Odluke Ustavnog suda Republike Slovenije, U-I-486/20-20, Up-572/18-36 i U-I-91/21-19, Up-675/19-32 od 16. lipnja 2022.

Opća deklaracija o ljudskim pravima. *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, 12/2009.

Povelja Europske unije o temeljnim pravima. *Službeni list Europske unije*, C 202/389 od 7. lipnja 2016.

Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima. *Narodne novine*, 56/2025.

Presuda Visokog upravnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj: Usž-2402/21-4 od 20. travnja 2022.

Smjernice UN-a za alternativnu skrb o djeci. Rezolucija Opće skupštine UN-a, A/RES/64/142 od 24. veljače 2010.

Ugovor o Europskoj uniji. *Službeni list Europske unije*, C 202/13 od 7. lipnja 2016.

Ustav Republike Hrvatske. *Narodne novine*, 56/1990, 135/1997, 08/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 05/2014.

Zakon o ravnopravnosti spolova. *Narodne novine*, 82/2008, 69/2017.

Zakon o suzbijanju diskriminacije. *Narodne novine*, 85/2008, 112/2012.

Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola. *Narodne novine*, 92/2014, 98/2019.

Sudska praksa ESLJP-a

E.B. protiv Francuske, zahtjev br. 43546/02, presuda ESLJP-a od 22. siječnja 2008.

Fretté protiv Francuske, zahtjev br. 36515/97, presuda ESLJP-a od 26. veljače 2002.

Gas i Dubois protiv Francuske, zahtjev br. 25951/07, presuda ESLJP-a od 15. ožujka 2012.

X i drugi protiv Austrije, zahtjev br. 19010/07, presuda ESLJP-a od 19. veljače 2013.

Sudska praksa Ustavnog suda Republike Hrvatske

Odluka i Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske, U-I-144/2019, U-I-507/2019, U-I-637/2019, U-I-858/2019, U-I-873/2019, U-I-933/2019, U-I-952/2019, U-I-1107/2019 od 29. siječnja 2020.

Mrežni izvori

Istospolni partneri mogu ravnopravno pristupiti postupku po-svajanja djece: 'Ovo je veliki trenutak'. <https://www.vecernji.hr/vijesti/visoki-upravni-sud-donio-presudu-u-slucaju-pristupa-posvojenju-zivotnih-partnera-kozica-i-segote-1589621>

Ova brojka sve govori o tome koliko je u Hrvatskoj "lako" dobiti partnersku skrb za djecu. <https://www.novolist.hr/novosti/hrvatska/ova-brojka-sve-govori-o-tome-koliko-je-u-hrvatskoj-lako-dobiti-partnersku-skrb-za-djecu/>

Same-sex adoption. <https://www.equaldex.com/issue/adoption>

Sud donio povijesnu odluku: istospolne partnere više se ne smije diskriminirati kod posvajanja djece. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/sud-donio-povijesnu-odluku-istospolne-part-nere-vise-se-ne-smije-diskriminirati-kod-posvajanja-djece-15-202514>

Visoki upravni sud otvorio vrata gay parovima da posvajaju djecu, presuda je presedan. <https://www.24sata.hr/news/pala-je-presuda-viso-kog-upravnog-suda-gay-parovi-mogu-u-evaluaciju-posvojitelja-838131>

Adoption by Persons of Homosexual Orientation with Reference to the Republic of Croatia

Matko GUŠTIN

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek,
Faculty of Law, Osijek, Croatia

Adoption by persons of homosexual orientation is a current, but at the same time controversial topic. The European Court of Human Rights has, through its case law, confirmed the freedom of states to regulate this issue independently, subject

to the prohibition of discriminatory treatment. In the Republic of Croatia, life (same-sex) partners do not have the possibility of jointly adopting a child, with additional confusion arising from a decision of the High Administrative Court of the Republic of Croatia in 2022. Therefore, this paper aims to present the issue of adoption by persons of homosexual orientation with special reference to the (im)possibility of adoption by life partners in the Republic of Croatia, and to present the legal implications of the decision of the High Administrative Court of the Republic of Croatia from 2022. With the aforementioned decision, and considering the complexity of this topic, international treaties related to adoption, national Croatian family and anti-discrimination legislation, and recent decisions of the European Court of Human Rights are also analysed. Since the Constitutional Court of the Republic of Slovenia also decided on the possibility of adoption by same-sex partners in the same year, its significance is analysed as an example of the legal regulation of this issue.

Keywords: adoption, Family Law Act, the best interest of the child, persons of homosexual orientation, High Administrative Court of the Republic of Croatia

Međunarodna licenca / International License:
Imenovanje-Nekomercijalno / Attribution-NonCommercial